

ביאורים

בפסקאות הקודמות הרב קוק הסביר את הייחודיות והמעלה הגדולה של תורת ארץ ישראל. כעת הוא מסביר איך מגלים את תורת ארץ ישראל, ואיך רוכשים את תפיסתה הכללית. גם כשלומדמים תורה בארץ ישראל, השינוי הזה אינו מתרחש מעצמו. תורת ארץ ישראל לא תלויה רק במקום, אלא גם בתחומי וסגנון הלימוד.

תורת חוץ לארץ עוסקת בעיקר בתחום ההלכתי. היא מבררת את החובות שהתורה מטילה על היחיד. היא מעמיקה בפרטי המצוות המעשיות ומלמדת אותנו כיצד לנהוג. לעומתה, תורת ארץ ישראל מלמדת את האדם גם כיצד לחשוב ולהרגיש. היא לא עוסקת רק בלימוד הלכה, אלא גם בלימודי אמונה ובשאר אוצרות הרוח העמוקים של התורה. היא מלטשת את המושגים השגורים בפני היהודי המאמין, למרות שהוא לא תמיד מבין את משמעותם המדויקת. היא מרגילה את האדם להעמיק ולהתבונן לא רק בפרטים המעשיים, אלא גם במטרה הכללית של רצון ה'. לא רק בתיקון המידות, אלא גם במבנה האישיות, ובהתאמתה אל התורה ואל החיים. לא רק בעולמו הרוחני הפרטי, אלא גם בקשר שלו אל כל הדורות, הקודמים והבאים.

לימוד אמונה מעצב את השקפת העולם של היהדות ומטביע אותה בנפש הלומד. האדם מבין שיראת שמים לא כרוכה עם עצבות ובטלנות, אלא עם שמחת חיים ויוזמה. שהאמונה בה' אינה מביאה לפחד ולדיכאון אלא מקנה עוצמה ובטחון. שהיעוד של עם ישראל אינו להיות 'קבוצת ניזרים' המנותקת מההיסטוריה, אלא 'ממלכת כהנים' המאירה את העולם והאנושות. שעם ישראל הוא אינו מיוחד בגלל שקיבל את התורה, אלא הוא קיבל את התורה בגלל שהוא מיוחד.

הבנה שגויה ושטחית של האמונה עלולה לעמוד בסתירה לשאיפה ולהשתוקקות לחזרה לארץ ישראל, ולחידוש הקיום הלאומי בה. זו הסיבה שתורת ארץ ישראל הכרחית כל כך בנקודת הזמן הזו, בו הגאולה פותחת פרק חדש בהיסטוריה של עם ישראל. פעולתה כפולה: היא מעניקה מוזן רוחני מתאים להתעוררות הלאומית, והיא מלמדת זכות עמוקה על הטועים שבחרו לנטוש את האמונה לטובת בנין האומה לשיטתם.

הרחבות

תורת ארץ ישראל בימינו

על כן תורת ארץ ישראל צריכה ועלולה להיות עשירה מאד. הרב קוק מסביר את ההכרח לפיתוחה של תורת ארץ ישראל בימינו: "החוצפה דעקבתא דמשיחא (הזמן הקודם לביאת המשיח) באה מפני שהעולם הוכשר כבר עד כדי לתבוע את ההבנה איך כל הפרטים הם מקושרים עם הכלל, ואין פרט בלתי מקושר עם הגודל הכללי יכול הניח את הדעת" [אורות התשובה ד, י]. העולם הולך ומתעלה עד שהתובנות הפרטיות לבדן אינן מספקות אותו אלא הוא מחפש דברים גדולים יותר. התעלות זו של העולם פותחת את הפתח להעמיק בתורות אלו: "וכל מה שאורו של משיח הולך ומתקרב ושרשי הנשמות מתבסמים, הולכת ההארה של רזי תורה ומתגלה ומתבלטת יותר..." [אורות התחיה, נה]. לאור זאת מוטלת אחריות כבדה על תלמידי חכמים שבארץ ישראל לעמוד על מעלת המיוחדת ולהוציא את התורה לפועל, כפי שקורא הרב קוק: "לאלה הננו צריכים לקרוא קריאה גדולה להודיעם מהררי ציון עצמם שהם חיים גדולים ושרב עוז ותעצמות בידם שהם הינם מוכשרים לפלש נתיבות ממקורה של תורה... לא במה שתתקו במעט או בהרבה את הסגנון של החידוש הפלפול והדרוש שבגולה תיראו את כוחותיכם הנפלאים יושבי ארץ החיים..." [אורות התורה יג, ח]. עלינו לתפוס את המושג: "אורא דארץ ישראל (אווירה של ארץ ישראל) מחכים" [בבא בתרא קנח: א] לא כ"דרך העלם וכעין מידה סגולית", אלא להאמין ב"ממשות האוויר הקדוש הזה", במפגש עם רוח אלוהים חי וגדול הקיים בארץ ישראל [מעייני הישועה, עמ' ש].

שאלות לדין

"שהוא כללות תכין האגדה, המוסר והמחקר, הקבלה והחסידות, ההיסטוריה, הפילוסופיה והפיוט". כיצד ניתן לפתח לימוד בנושאים אלה? האם ישנו צורך בהדרגה?

האם אתה חושב שהרב קוק קורא לך לשנות את צורת הלימוד שלך על פי דברים אלו? במה?

ראשית עבודתה של תורת ארץ ישראל צריכה להיות מְכַנֶּנֶת בְּיַחְדָּו לְהַסִּיר אֶת הַבּוֹרוֹת שֶׁל הַחֶלֶק הַמְדַעִי וְהַפְּנִימִי שֶׁבַּתּוֹרָה. זֶה הוּא הַחֶלֶק הַנִּשְׁגָּב שֶׁל כָּל עֵינֵי הַלֵּב, הַתְּלוּי בְּרַגְשׁוֹת, בְּדַעוֹת וּבְאֵמוּנוֹת, שֶׁהוּא כְּלוּת תִּכְן הָאֲגָדָה, הַמוֹסֵר וְהַמְּחַקֵּר, הַקְּבֵלָה וְהַחֲסִידוּת, הַהִיסְטוֹרִיָה, הַפִּילוֹסוֹפִיָּא וְהַפְּיוֹט, עִם כָּל צְדִדֵיהֶם הַרְבִּים וְהַשּׁוֹנִים. כָּל אֵלֶּה הֵנָּם עֲנָפִים מִתּוֹרַת הַנְּבוּאָה וְרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ הַמְּיַחֵדֵת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

גַּם כָּל יַחִיד הוּא נִתְקַל מְאֹד בְּחִיּוֹ עַל יְדֵי עֵב הַעֲנָן שֶׁל סְכָלוֹת וְגִסוֹת הָרַעִיוֹן בְּעֵינֵי הַרוּחָנִים הַמְּסוּרִים לֵלֵב. מְשָׁגִים גְּרוּעִים וְגָסִים, דְּמִיוֹנוֹת כּוֹזְבִים וְעֲרֹבֻבֵי דַעוֹת הֵם מְחַשְׁכִּים גַּם אֶת הָעוֹלָם הַפְּרָטִי, וְהֵם הֵנָּם גַּם הַגּוֹרְמִים הַיּוֹתֵר יְסוּדִיִּים לְהַשְׁחָתֵת הַמְּדוּת וְלְהַפְסֵד שֶׁל סְדְרֵי הַחַיִּים.

אָבֵל הַרְבֵּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִמָּה שִׁיּוּכְלוּ כָּל אֵלֶּה לְפַעֵל לְרַעָה עַל מִצַּב הַפְּרָט, הֵם פּוֹעֲלִים עַל מִצַּב הַכֹּלָל. הַתְּעוֹרְרוֹת בְּרוּחַ שֶׁל חֶפֶץ נְאֻמָּן עַל דְּבַר מִצַּב הָאֲמָה בְּתוֹר עֵמִידָה כְּלוּתִי וְהַנְהִיגָה שְׁלֵמָה בְּכֹהֵה הַעֲצָמֵי הַפְּנִימִי עַל עֵינֵיהָ וְסְדְרֵי חַיֶּיהָ - לְפָחוֹת מִבֵּית, שָׁזָה מִנָּח בִּיסוּדָם שֶׁל חַיֵּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּתְכַוֵּן בְּרַעִיוֹן טְהוֹר, אֲלָא עַל יְדֵי מְשָׁגִים בְּרוּרִים וְטְהוּרִים, עַל יְדֵי הַכְּנָה יִשְׂרָאֵל מְאִירָה וּבְרוּחָה בִּיסוּדֵי הַדַּעוֹת וְהָאֵמוּנוֹת, בְּצוּרַת הַדְּבָרִים הַנוֹגְעִים אֶל הַלֵּב וְאֶל הָרַעִיוֹן וּבְחוּשֵׁם הַבְּרִיאָה אֶל הַחַיִּים הַמְּעֻשִׂים וְהַחֲבֵרְתִּים.

כָּל אֵלֶּה נִפְגָּשִׁים לָנוּ בְּכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל רַק וְדוּקָא בְּיַחְוִשָׁה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל - עַל כֵּן תּוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה וְעֵלּוּלָה לְהִיּוֹת עֲשִׂירָה מְאֹד, בְּעֶשֶׂר שְׁפַע הַחֶכְמָה וְהַנְעָם הָאֱלֹהִי שֶׁל זְקוּק הַדַּעָה הָעֵלְיוֹנָה, לְרוּמָם אֶת הָרוּחַ הַפְּנִימִי לְאוֹרָה שֶׁל תּוֹרָה בְּצוּרָה חַיָּה וּמְבִהֶקֶת.

וְשִׁיבַת נְדִיחַ יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מְחַבֵּרַת הִיא בְּטִבְעָה יַחַד עִם הַשְּׁפַעָתָה שֶׁל תּוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶל הַכֹּלָל כְּלוּ, שֶׁמְמַנְהָ תְּצַא הָאוֹרָה וְהַרְטִיבוּת הַפְּנִימִית עַל כָּל שְׂדֵמוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, לְהַחֲיוֹת בָּהֶם אֶת פְּזוּרֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם לְמַעַן יַחֲוֶה רוּחָם גַּם הֵם, וְיִהְיוּ מְכַשְׂרִים לְשׁוֹב וְלַחֲיוֹת חַיִּים עֲבָרִיִּים כְּלוּיִים עַל אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ.

לְכֵן כָּל אוֹתָם הַלְמוּדִים הַגְּדוּלִים שֶׁל כָּל הַצְּדִדִים הַרְבִּים אֲשֶׁר לְפָנֵימִיּוּתָהּ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁהֵם כָּל כָּף עֲזוּבִים בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוּ, וְהַעֲזִיבָה נוֹרָאָה הִיא מְאֹד וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקְנָה בְּכֹלָה פְּרָאִי בְּאִוִיר אֶרֶץ הָעַפְמִים, צְרִיכָה לְהִיּוֹת מְתוּמָלֶאֶת דּוּקָא עַל-יְדֵי תִלְמִידֵי-חֶכְמִים שְׁבָאֲרָץ יִשְׂרָאֵל בְּהַשְׁפַּעַת תּוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כָּל הַהֲגִיוֹנוֹת הָאֱלֹהִיִּים, כָּל הַחֶכְמוֹת הַרוּחָנִיּוֹת, כָּל מְשָׁאוֹת נֶפֶשׁ לְקַדְשָׁה וְאַצִּילוֹת, כָּל תְּלַמוּד שֶׁל מוֹסֵר עֵלְיוֹן וּבִינָה עֵלְיוֹנָה שֶׁל דַּעַת אֱלֹהִים, כָּל הַבְּנֵת תְּעוּפַת רִזֵּי תּוֹרָה בְּיַדֵּיהֶם הַנּוֹתֶנֶת לְיוֹדְעֶיהָ אוֹר וְחַיִּים, הַכֹּל צְרִיךְ שִׁתְּחַדֵּשׁ עַל יְדֵי הַשְּׁפַעַת תּוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(מאמרי הראיה א, תורת ארץ ישראל)

מְכַנֶּנֶת בְּיַחְדָּו - מְכוּוֹנַת בְּמִיּוּחַד. הַמְדַעִי וְהַפְּנִימִי - לִימוּד מַחֲשַׁבַת יִשְׂרָאֵל וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה. הַחֶלֶק הַנִּשְׁגָּב וְכו' - הַחֶלֶק הָעֵלְיוֹן, שֶׁל כָּל עֵינֵי הַלֵּב - הַהִבְנָה הַפְּנִימִית שֶׁל כָּל הָאֵמוּנָה. שֶׁהוּא כְּלוּת תִּכְן וְכו' - כָּל אֵלוּ בָאִים לְבַנוֹת אֶת הַבְּנֵת הַלֵּב הַזֶּה. נִתְקַל מְאֹד - נִכְשַׁל הַרְבֵּה. סְכָלוֹת - חוֹסֵר יַדַע. נְסוּת הָרַעִיוֹן - הַבְּנָה בְּצוּרָה גִּסָּה וּשְׂטִחִית. מְשָׁגִים - הַשְּׂגוּת, הַבְּנוּת. הַשְּׁחָתֵת הַמְּדוּת - מִיִּדוֹת מוֹשַׁחַתוֹת וְקַלְקוּל צוּרַת הַחַיִּים (הַנּוֹרַמַלִּית) נוֹבְעוֹת מִתּוֹךְ חוֹסֵר הַשְּׂגָה בְּעֵינֵי רֹחַנִיִּים הַנוֹגְעִים לֵלֵב. חֶפֶץ נְאֻמָּן - רַצוֹן אֲמִינִי. בְּתוֹר עֵמִידָה כְּלוּת וְכו' - הַרְצוֹן לְהַעֲמִיד אֶת הָאֵמוּנָה כְּאוֹמָה שֶׁמְנַהִיגָה אֶת חַיֶּיהָ וְאֵת מְכֹלּוֹל כּוּחוֹתֶיהָ עַל יְדֵי עֲצָמָה, לְפָחוֹת כִּלְפֵי פָנִים. וּבְחוּשֵׁם הַבְּרִיאָה - הוֹפַעַתָם בְּצוּרָה בְּרִיאָה שֶׁל הָעוֹלָם הָאֲמוּנִי הַפְּנִימִי בְּחַיֵּי הַמַּעֲשָׂה. כָּל אֵלֶּה - מוֹשְׁגִים בְּרוּרִים וְטְהוּרִים וְכו' הַנ"ל. בְּיַחְוִשָׁה - הַתְּקַשְׁרוּתָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל שֶׁם מְתַגַּלִּים יְסוּדוֹת אֵלוּ בְּחַיִּים. הַנְעָם הָאֱלֹהִי וְכו' - הַנְעִימוֹת הָעֵלְיוֹנָה שֶׁל בִּירוֹר הַדַּעָה, הַרְצוֹן הָאֱלוֹהִי. מְחַבֵּרַת הִיא בְּטִבְעָה - קְשׁוּרָה בְּמַהוּת. הַרְטִיבוּת הַפְּנִימִית - נְתִינַת הַתּוֹכֵן וְהַחֲיוּנִיּוֹת, לְכָל שְׂדוֹתֶיהָ וּמְרַחְבֶּיהָ שֶׁל תּוֹרָה. אֶרֶץ הַנְּעָמִים - חוּץ לְאַרְץ. הַהֲגִיוֹנוֹת הָאֱלֹהִיִּים - הַבְּנוּת רֹחַנִיּוֹת. מְשָׁאוֹת נֶפֶשׁ - הַשְּׂתוּקְקוּיּוֹת. תְּלַמוּד שֶׁל מוֹסֵר עֵלְיוֹן - לִימוּד מוֹסֵר בְּכוּבּוֹ הָעֵלְיוֹן (יְתַבָּר בְּפַסְקָאוֹת הַבָּאוֹת). בִּינָה וְכו' - הַתְּבוּנוֹת מְעַמִּיקָה. הַבְּנֵת תְּעוּפַת רִזֵּי תּוֹרָה וְכו' - הַבְּנֵת עוֹמְקֵי סוּדוֹת הַתּוֹרָה בְּרַמָּה כּוֹז הַנּוֹתֶנֶת לְיוֹדְעָה אוֹר וְחַיִּים.